Botlik József PhD, egyetemi docens

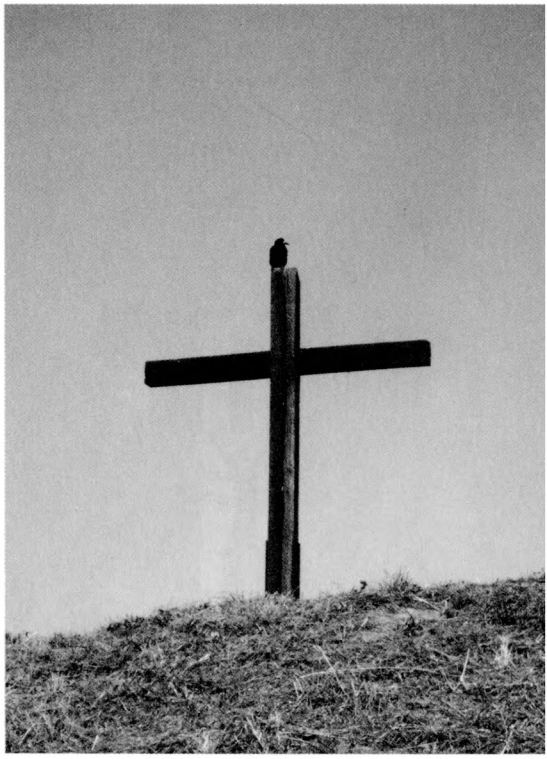
Magyarellenes atrocitások a Kárpát-medencében

Különös tekintettel a rác és oláhjárásokra 1268–1848/1849

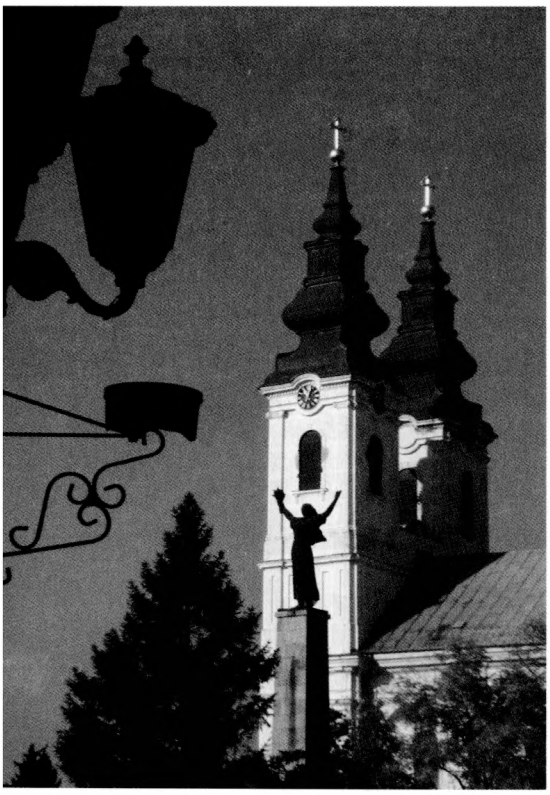
Történelmi vázlat

Elképzelhető, hogy előadásom címe többeket meghökkent a nagy hagyományú, sok vihart átélt Magyar Tudományos Akadémia dísztermében, de nagy székely-magyar írónk, Tamási Áron gondolatával szólva, az igazságot is meg lehet szokni. Itt e helyen is ki kell mondanunk, hogy a magyarság történelmét több mint másfél évszázada, döntően nem magyar nemzeti szempontból, hanem – néhány történész kivételével – sajátos megfelelésként, idegen érdekek alapján írják. E személyek vigyázó szemüket és tekintetüket hol Bécsre, hol Moszkvára vetették, újabban Brüsszelre és a Washingtonra vetik. Ezzel ideje lenne már leszámolni. Lehet persze évek óta vajúdva, közös magyar–szlovák történelemkönyvről álmodozni. Ilyen célokra bőven akad liberális pénz, de fel kell tenni a kérdést. Az lenne a szlovák–magyar megbékélés ára, hogy a tényeket feladva, szlovák badarságokat közölnénk a közös műben? S az 1920. június 4-i a trianoni békediktátummal kierőszakolt államhatárt visszavetítenénk évezredekre? Netán a „szlovák" ősemberig? Mindez hová vezet? Szlovák szempont szerint például a magyarországi török hódoltság legnagyobb kiterjedése előtt, a 17. század derekáig a Szlovák-alföld (sic!) keleti (valójában a magyar Kisalföldnek a Duna bal partján elhelyezkedő északkeleti) részén Komárno (Révkomárom) és Štúrovo (Párkány) végvári vitézei a Duna vonalán védték a szlovák-török határt! Az lenne a megbékélés alapja a két nemzet között, ha ezt és hasonló valótlanságokat elfogadnánk?

Az előbbiek magyar-ukrán, magyar-román, magyar-szerb, magyar-osztrák, kisebb mértékben magyar-horvát, magyar-szlovén viszonylatokra is vonatkoztathatóak. Miközben *az 1920-ban elszakított felvidéki, kárpátaljai, erdélyi, délvidéki és őrvidéki területek történelme 1918–1919-ig valóság-*

hűen csak a magyar történelem kereteiben, annak összefüggéseiben vizsgálhatók. A trianoni, illetve a jelenlegi államhatárok évszázadokkal való visszavetítése egyébként már sok bonyodalmat okozott a szomszédos országokban élő (sőt egyes magyarországi!) szerzőknek, melyek eredményekeképpen olyan elképesztő megállapítások születtek, mint az idézett szlovák példa. Tanulságos egy szovjet–ukrán értelmezés az Észak-Kelet–Magyarországon 1831-ben lezajlott koleralázadásról: „Nagy felkelés tört ki 1831-ben. Szlovákiában (sic!) kezdődött, aztán átterjedt Magyarország jelentős részére és a Kárpátontúlra (sic!, ti. a jelenlegi Kárpátaljára). Ebben a felkelésben megnyilvánult az ukrán, magyar és szlovák nemzetiségű néptömegek szolidaritása".[1]

Szenttamási szerb templom és a partizán lány szobra

Újabban magyar–ukrán kísérlet történt a történelem közös értelmezésére is, meglehetősen sajátos, időnként megdöbbentő, a korabeli magyar kormányzat kárpátaljai erőfeszítéseit lekicsinylő, a magyar szempontokat semmibe vevő megnyilatkozásokkal.[2] S mindezt „természetesen" a magyar adófizetők pénzén!

Másrészt végre ki kell mondani azt is, hogy a Kárpát-medencében a magyarság ellen nemcsak a zaklatott 20. század végéig követtek el erőszakos cselekményeket, hanem a megelőző hosszú századokban is. E jelenségek elsősorban különféle történelmi és társadalmi okokból erednek, és döntően a velünk századok óta együttélő szomszédos nemzetek körében jelentkeznek. Számos megnyilvánulási formája fordult elő már a középkortól, majd a különösen a felvilágosodás, a nemzeti ébredés, a nemzetté válás időszakától, egészen napjainkig. A magyarellenesség vagy magyargyűlölet (hungarofóbia) az idegengyűlölet egyik megjelenése, amely a magyarok ellen irányul. A magyarellenes személyeket magyargyűlölőnek vagy hungarofóbnak nevezzük.

Mai alakzatai elsősorban a 20. század első negyedében, az 1920. június 4-i trianoni békediktátummal kijelölt, megcsonkított Magyarországgal szomszédos, területileg méltatlanul nyertes államokba, kisebbségbe kényszerített magyarsággal szemben jöttek

[1] A boldogság felé. Kárpátontúl vázlatos története. Szerzői munkaközösség vez. Sz. O. Miscsenko. Uzshorod [Ungvár], 1975. Kárpáti Könyvkiadó, 28. old. – A mű eredetileg ukrán nyelven, Шлахом до щастя. Нариси історії Закарпаття (Útban a boldogság felé. Kárpátontúl vázlatos története) címmel 1973-ban, Ungváron jelent meg. A könyv 1974-ben, Moszkvában díszoklevelet nyert az Ismeretterjesztő Társulat országos tudományos-ismeretterjesztő irodalmi pályázatán.

[2] Kárpátalja 1938–1941. Magyar és ukrán történeti közelítés. Szerk. Fedinec Csilla. Teleki László Alapítvány. Budapest, 2004.

létre. Formái: a magyar nemzet származásának támadása („ázsiai eredetű horda"), a magyar történelem eseményeinek durva meghamisítása, számos esetben kisajátítása (szlovákosítása, románosítása, szerbesítése, osztrákosítása, ukránosítása, stb.). A magyarsággal kapcsolatos előítéletek, tévhitek terjesztése, nyílt vagy burkolt gyűlöletbeszéd. A magyarság nemzeti jelképeinek (zászló, címer, himnusz), illetve a magyarság jeles alakjai emlékműveinek, szobrainak (Petőfi, Kossuth, aradi Szabadságszobor, stb.), valamint a vallásos jellegű szimbólumainak vagy ereklyéinek (Szent Korona, Szent Jobb, stb.) becsmérlése, kigúnyolása, vallási jellegű szobrok, oltárok, képek meggyalázása, ledöntése, és megsemmisítése. A magyar nemzethez tartozó személyek hátrányos megkülönböztetése a közigazgatásban, az igazságszolgáltatásban, az oktatási intézményekben, a mindennapi élet valamennyi területén. A magyar érdekvédelmi, szakmai és kulturális szervezetek működésének akadályozása (körülményes bejegyzés, állami költségvetési támogatás korlátozása, megtagadása, betiltás, stb.). Végül magyarok vagy a magyarság kisebbnagyobb közösségének vagyona, illetve élete elleni támadások. Példaként elegendő, ha az 1990. március 19-i marosvásárhelyi „Fekete március"-ra[3], a felvidéki magyar diáklány, *Malina Hedvig* bántalmazására, és az elmúlt két évtizedben történt több száz Kárpát-medencei, különösen délvidéki (bácskai, bánáti) magyarverésre utalunk.

Dolgozatunkban – melyet figyelemfelkeltő történelmi vázlatnak szánunk – néhány, századokkal előbb történt leghírhedtebb magyarellenes kegyetlenkedésre, rémtettre utalunk, amelyek főként két szomszédos néphez kötődnek. Méghozzá a Balkánon előrenyomuló oszmán hódítók elől a Dél-Magyarországra menekültként befogadott rácokhoz (szerbekhez); majd az Erdélybe, Temesközbe beszivárgott és oltalmat, életlehetőséget kapott vlachokhoz, magyar elnevezésükön az oláhokhoz (románokhoz) kapcsolódnak. Mindkét nép, később újra és újra orvul támadt a menedéket adó hazájára. *„De vajon tisztában vagyunk-e azzal, hogy több magyar áldozatot szedtek annak idején a kelet-magyarországi (erdélyi) oláhjárások és a délvidéki (vajdasági) rácjárások, mint az összes hadművelet együttvéve?"*[4] E magvas, és az igaz múlt elhallgatása következtében döbbenetesen ható kérdést Arday Lajos, a délvidéki magyarság neves történetírója, az MTA doktora fogalmazta meg.

Az addig alapvetően vándor életmódú rácok a 12–13. században telepedtek meg véglegesen a Drina folyó felső vízgyűjtő területén. Korai államuk székhelyétől, Rasz (Pac) várától ered ország szláv neve, Raska (Рашка) és a latin Rascia alak, amit a magyarok Ráciának, illetve Rácországnak neveztek el. A környező kis népek rovására folyamatosan terjeszkedett, majd kihasználva az ország meggyengülését az 1241-1242. évi tatárjárás után, I. Uros király 1268-ban a rác központtól távoli, a Száva-Duna vonalától délre elhelyezkedő Macsói, illetve a Barancsi bánság meghódítására indított pusztító hadjáratot, de IV. (Árpád-házi) Béla király (1235–1270) serege le-

[3] Kincses Előd: Marosvásárhely fekete márciusa. Budapest, 1990. Püski Kiadó.

[4] A kérdést – melyhez nem szükséges megjegyzést fűzni –, Arday Lajos a Magyarország ellen már 1268-ban kezdődött rácjárások elkötelezett kutatójának, Délvidéki S. Attilának ajánlotta a figyelmébe. In. Délvidéki S. Attila: Fejezetek a rácjárások történetéből. Lángoló temetők – bemutató kötet. Az úgynevezett Vajdaság kihasításának elhallgatott titkai és borzalmai (1268–1868). Szekszárd, 2009. Szerző kiadása. 98. old. (Kiem. tőlem – B. J.)

győzte, sőt a rác despotát is foglyul ejtette. Később az előbbi két magyar végvidéket kapta meg 1284-ben hozományként II. Uros rác király fia, a már katolikus vallású Dragutin, aki Árpád-házi István herceg lányát vette feleségül. Dragutin herceg csak magyar főúrként, és nem rác felségként birtokolta a két bánságot. Azonnal hűbérurak sokaságát hívta be Rácországból, akik között szétosztotta az összes adományozható uradalmakat. A betolakodott rác földesurak 1293-tól véres magyarellenes tisztogatásokat hajtottak végre, amelynek következtében 1295-ben nemcsak az itteni magyar katolikus püspökség omlott össze, hanem Barancsi bánságban a rác betelepített népesség került többségbe.[5]

A magyar kiskirályok idején Alsó-Magyarország vagy „Alsó Részek",[6] (Partium Inferiorium) a rácok által 1316-tól elfoglalt egyes területeit, később I. (Anjou) Károly Róbert király (1308–1342) vezette hadak, 1319-ben vették vissza az ismét támadó II. Uros István rác királytól, így Nándorfehérvárt és a magyar Macsói bánságot. Néhány évvel Dusán István hatalomra jutása után, 1339-ben nagy pusztítással ugyan elhódította a Macsói és a Kucsói bánságot, de 1342-ben a trónra lépő (Anjou) I. (Nagy) Lajos (?–1382) rögvest kiverte onnan a támadókat. A magyar Alsó Részek azonban továbbra is a rác hódítók célpontjai, pusztító betöréseik színterei voltak 1359-ig, melyeknek sok-sok ezer magyar lakos esett áldozatul. Ekkor Nagy Lajos király hadjáratot indított IV. Uros ellen, és Krusevácnál tönkreverte a rác hadsereget. Közben a magát cárnak kikiáltó Dusán István halála után (1355) megkezdődött a középkori Rácország felbomlása, a meghódított területek elvesztése. Az utódai nem tudták összefogni a nemzetiségi, vallási, kulturális és politikai szempontból egyaránt igen vegyes országot, amely egy egytized alatt a darabjaira hullott.[7] Két évtized múltán, az 1389. június 15-i első rigómezei csatában I. Murád szultán serege megsemmisítette Lázár rác fejedelem csapatait, a despotát elfogták és kivégezték. A vereség után a törökbarát rácok szövetséget kötöttek az oszmán birodalommal, és együtt kezdték kegyetlenül hódoltatni, pusztítani Magyarország déli határvidékét. Ennek következtében a rigómezei csata nem a törökhöz csatlakozott, alkalmazkodó rácság, hanem a fegyveresen ellenálló magyarság – (Luxemburgi) Zsigmond királlyal az (1387–1437) élén, valamint az erdélyi vajda és a temesi ispán több sikeres hadjáratot vezetett a török ellen – számára vált végzetes eseménnyé. A rácjárások már 1391-től kezdték török segítséggel tudatosan irtani a déli végeken a tősgyökeres magyar lakosságot.

Az első rigómezei csata után kivégzett Lázár fejedelem fia, Lázárevics István az 1396. évi nikápolyi csatában már török hűbéresként harcolt Zsigmond magyar uralkodó ellen, de az Oszmán Birodalom átmeneti meggyengülése idején, 1404-ben meghódolt a királynak. Zsigmond hűbéreseként később, 1411-ben kiterjedt magyarországi birtokokat kapott, ahová rác jobbá-

[5] Délvidéki S. A., 31.

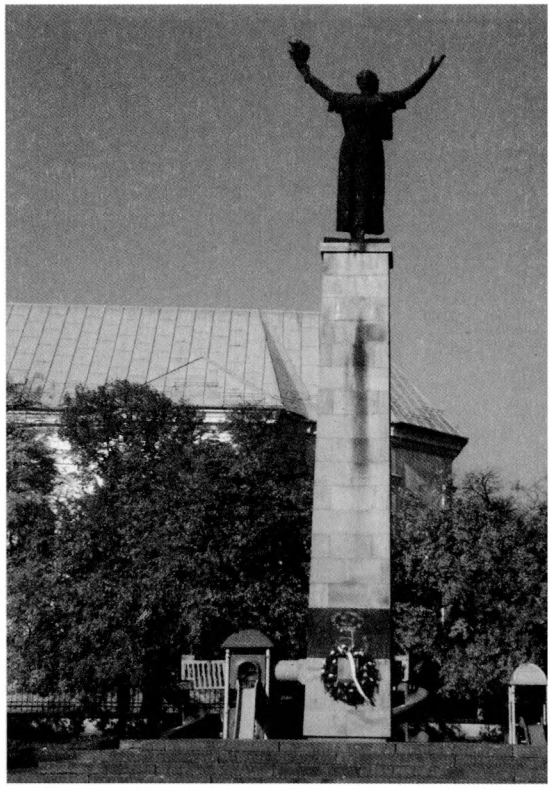
[6] A történelmi Magyarország déli területeire, a napjainkban általánosan ismert Délvidék fogalmat csak az 1890-es években kezdték használni. Az 1920. évi trianoni diktátum után azonban kizárólag az elszakított, a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz rendelt területet tekintették Délvidéknek.

[7] Sokcsevits Dénes – Szilágyi Imre – Szilágyi Károly: Déli szomszédaink története. Budapest, [1993.] Bereményi Kiadó. 31.

gyokat telepített. Emellett már a 14. század végétől vannak adatok a déli magyar részekre történő tudatos rác beköltözésekről is. A török hatalomnak ugyanis nagy szüksége volt arra, hogy további terjeszkedését, hídfőállások létesítésével egy hozzá kötődő csatlós nép itt is biztosítsa. Már az 1389-es rigómezei csatavesztés után, szinte azonnal létrejött a rác–török érdekszövetség, és ekkortól évtizedekig állandósultak a déli végeken a hatalmas pusztítást okozó betörések. Főként a Macsói bánságban, de Krassó, Keve, Temes és Torontál vármegyék területén is. Ezekben a dúlásokban, a magyar lakosság szándékos irtásában nemcsak a rác területeken elhelyezett török megszálló csapatok, hanem a hozzájuk csatlakozott sok-sok száz zsákmányszerző rác martalócok is részt vettek. A Dráva és a Száva folyók köze, és különösen ennek keleti vége, a Szerémség elrácosodó vidékké vált, pedig a 14. században még színmagyar népesség lakta gazdag falvakkal és mezővárosokkal, és a szerémségi bor Európa-szerte híres kiviteli termék volt.

A 15. század derekán Hunyadi János (1405 k.–1456) főúr, hadvezér, Magyarország kormányzója nevéhez fűződtek a sorozatos és legsikeresebb törökellenes harcok, amelynek csúcspontja az 1456. július 22-én Nándorfehérvárnál a többszörös túlerőben lévő török csapatok felett aratott győzelem volt. Közben, az 1448. októberében vívott második rigómezei csata előtt – a hadjárat célja a Balkán felszabadítása és Konstantinápoly felmentése volt –, a szövetséget színlelt Brankovics György szerb despota elárulta Hunyadit. A török szultánt tájékoztatta a magyar vezér hadmozdulatairól, és II. Murád, Rigómezőn ütközetre kényszerítette a magyar hadat, mielőtt az egyesülhetett volna a török ellen évek óta harcoló albán Szkander bég csapataival. Hunyadi vereséget szenvedett, menekült, Brankovics elfogatta, és kis híján török kézre adta. Csak a magyar országnagyok erőteljes fellépésére engedte szabadon.[8]

Az Alsó Részekre tömegesen betelepülő rácok 1514. évi parasztháborúban is részt vettek, amely javarészt itt az ország igen gazdag és magyar lakta népes déli tájain zajlott. A leghírhedtebb alvezér, Nagy Antal mellé álltak, és együtt dúlták, gyilkolták a Bács-ság (a mai Bácska) uradalmait és nemeseit. A királyi hadak hamarosan elfogták Nagy Antalt, és Budán felnégyelték. Ekkor a rác rablócsapatok önállósították

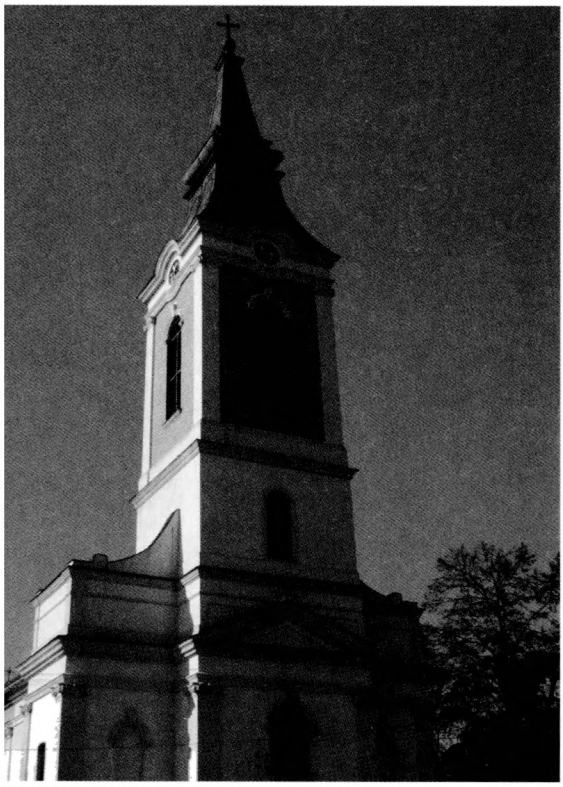

A hős partizán lány szobra Szenttamáson

[8] Lásd bővebben, Bertényi Iván – Gyapay Gábor: Magyarország rövid története. Budapest, 1992. Maecenas Könyvkiadó. 133–135., 139–150. old.

magukat, átkeltek a Tiszán, és a folyó torkolatánál, főként Tétöl (ma: Titel) környékén pusztították a gazdag, színmagyar falvak lakóit. Később Becskerek várát is bevették. Ők pusztították el a Bodrogvár melletti Hájszentlőrinc mezővárost, ahol a pórok keményen harcoltak a rácok rablók ellen. A szemtanú, Verancsics Antal (Verántz, 1504–1573) esztergomi prímás-érsek gyermekként volt szemtanúja a magyarok lemészárlásának, később így írt erről: *„Ez rácok az üdőben annyi vérontást, dúlást, fosztást tőnek Bács megyében, Bodrog vármegyében és egyéb tartományokban, szegén népet, apró gyermekeket, leánzókat, asszonynépeket, férfiakat vágának le. (...) Mert én szememmel láttam".*[9]

Az 1526. augusztus 29-i mohácsi vészt követően Cserni Jován (*?–) vagy „Fekete ember" rác (szerb) parasztvezér ez év őszén

Római katolikus templom Szenttamáson

a Szerémségből és más dél-magyarországi területről menekült rác parasztokból tíztizenötezer fős sereget szervezett. A betyárvezért az ellenkirállyá választott I. (Habsburg) Ferdinánd (1526–1564) hamarosan fölbérelte a magyarság ellen, és egy hozzá intézett levelében azt ígérte Jovánnak, hogy Rácország despotájává emeli, és neki engedi át a szlávság feletti hatalmat a Magyar Királyság déli részén. Cserni, cárnak címeztette magát, előbb Szabadkán, majd Szegeden udvart tartott. Csapataival az Alföldön hajtotta végre zsákmányszerző dúlásait Cegléd, Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Kalocsa, Baja s más magyar mezővárosok és soktucatnyi falu ellen, eközben rác martalócai magyarajkú lakosok tízezreit gyilkolták le. Az életben maradt tízezrek viszont rabszíjra fűzve, távoli rabszolgapiacokra kerültek. Cserni Jován ellen a földesurak védekeztek, aki végül a bácskai Tornyos faluba menekült, ahol 1527. júliusában Török Bálint (?–1551) temesi ispán megölette.

A „Fekete ember" rác hadainak maradéka martalócként szolgált a török szultán hadseregében, és tovább pusztította az Alföldet, főként a Bácskát vagy Bács-ságot (azaz a népes és vagyonos Bács, Bodrog és Csongrád vármegyét), valamint a Temesközt (Temes és Torontál vármegyét). A hódító török hatalom szolgálatába szegődött rácok folytonos rablásai, fosztogatásai és kegyetlenkedései, egyszóval a *rácjárások* következtében lakosság véres cseréje szinte tökéletes volt a Duna–Tisza közének déli táján. Például Bács megyéből – ahol az adatok szerint 1522-ben, illetve 1525-ben még szinte kizárólag magyar jobbágyok laktak – az 1526 utáni egy-két évtizedben

[9] Verancsics Antal m. kir. helytartó, esztergomi érsek összes munkái. Pest, 1857. Eggenberger-féle Könyvkereskedés. 7. old. (Monumenta Hungariae Historica. Magyar Történelmi Emlékek. III. köt.)

csaknem az egész magyar lakosság eltűnt, és a 16. század derekára a török adónyilvántartások (defterek) szerint kizárólag már csak rácok éltek.[10] A nemzeti részrehajlással egyáltalán nem vádolható Engel Pál kutatásai szerint, az oszmán–rác népirtás eredményeképpen a mohácsi vész előtt még csaknem színmagyar Valkó vármegyében a népesség 90%-a pusztult el.[11] Ugyancsak Engel állapította meg, hogy a középkori Magyarország egyik legfejlettebb mezőgazdasági, szőlő- és bortermelő területén, különösen a Szerémségben, valamint a Bácskában és a Temesköz vidékén elhelyezkedő vármegyékben, már a 15. századtól a 16. század közepéig mérhetetlen, 90%-hoz közeli ellenséges magyarirtás és vagyoni pusztítás ment végbe.[12] A történelmi Magyarország déli végvidékén a Trianonhoz vezető út ekkor kezdődött...

Erdélyben az írott források a 13. századtól említik a pásztorkodó vlachokat, azaz az oláhokat kezdeti megtelepülési helyükön, Hunyad és Fogaras vidékén, a Bihar-hegységben és Máramarosban. Az oszmán-törökök előretörése miatt egyre nagyobb számban települtek be Erdély déli és ritkán lakott hegyvidéki területeire, sőt a 16. század végétől az Alföld keleti szélére is. A 17–18. században ismét nagyobb csoportjaik költöztek Erdély középső részére, illetve az Alföld keleti peremére. (Az 1910. évi népszámláláskor az oláhok, románok már a történelmi Magyarország legnagyobb nemzetiségét alkották, és lélekszámuk elérte a 2,8 millió főt.)

Az I. (Habsburg) Rudolf császárral és királlyal (1576–1608) kötött megegyezés után, az Erdélybe betört havasalföldi vajda, Mihály (Mihai, 1558–1601, az utókortól a Vitéz / Viteazul melléknevet kapta) mindössze tizenegy hónapig „uralkodott" Erdélyben, mint császári biztos. Mihály parancsára, katonái ártatlan magyar és székely nemesek, főnemesek s polgárok ezreit gyilkoltatta le, miközben az udvarházaikat, gazdaságaikat, illetve a házaikat is kifosztotta, majd leromboltatta, felégette. A vajda vérengzésének így lett például áldozata Kornis Gáspár (1555–1601) huszti főkapitány, Huszár Péter Kolozsvár városbírája, Kathonay Mihály kolozsvári főbíró, Kornis Farkas a székelység egyik főkapitánya. A havasalföldi vajda katonái Marosvásárhelyen – pedig a város 1595-ben segítette Mihályt a török elleni harcban – százötven békés magyar polgárt öltek meg. Ezen kívül magyar és székely városok tucatjait és falvak százait dúlták fel a vajda katonái, valamint a fellázított erdélyi vlach (román) lakosok.[13] A legismertebb ezek közül az 1600. augusztus 6-án a kalotaszegi Bánffyhunyadon lezajlott vérengzés. „Nem elégedtek meg a fosztogatással, hanem oktalan

[10] Délvidéki S. A., 53. old.

[11] Engel Pál: A török dúlások hatása a népességre: Valkó megye példája. In. Századok, 2000. 2. sz. 281–282. old.

[12] Uo.

[13] Kosztin Árpád dr.: Magyarellenes román kegyetlenkedések Erdélyben. BIRÓ family kiadás. Budapest, 2000. 26–29. old. – Jellemző a kommunista diktatúra korszakának a marxista történetírására, hogy mindezeket elhallgatja az akkori alapműnek szánt vaskos kötet. Minden bizonnyal a szomszéd népek, ezúttal a románok érzékenységére való tekintettel. Lásd: Magyarország története 1526–1686. I. köt. Főszerk. Pach Zsigmond Pál. Készült a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében. Budapest, 1985. Akadémiai Kiadó 662–664, 675–681. old. –Sinkovics István tollából a mű így értékelte Mihály vajda erdélyi „uralkodását": „a nemesség sehol és sehová sem követte őt következetesen, sőt mindenütt, még a Havas-alföldön is, ellene fordult, zsoldosvezérei elárulták, egyedül a székelyek bíztak benne. (...) A történetírás jeles hadvezérként, a török elleni közös küzdelem egyik kiváló harcosaként tisztelheti". 681. old. (Sic!, kiem. tőlem – B. J.)

kegyetlenséggel, válogatott kínzások közt gyilkolták le a védtelen és politikailag teljesen ártatlan, földhözragadt jobbágyok ezreit. (...) a vajda elvakult bosszúszomja szabadította el vihart, (...) uszította katonáit a garázdálkodásra.(...) Felgyújtatta (Nagy) Enyedet, Tordát, Gyulafehérvárt, körülöttük a falvak egész sorát".[14] A borzalmakat még a rövidesen a „Basta szekeré"-vel ugyancsak hírhedtté vált Giorgio Basta (1550–1607) hadvezér, I. Rudolf császár erdélyi főparancsnoka is megsokallta. S Mihály vajdát annak Torda melletti táborában 1601. augusztus 19-én megölette. Az erdélyi oláhjárás után három esztendővel, 1604-ben a rác rablóhordák kiirtották a Temesköz magyarságát.

Magyarország török hódoltság alóli megszabadulása után, a súlyos vereséget követően az oszmán állam rendezte haderejét, és kihasználva a keresztény haderő meggyengülését, 1690-ben visszaszerezte a Balkánt. A megtorlás elől rácok, horvátok és más népek tömegesen menekültek Magyarországra. Köztük Csernojevics Arzén rác pátriárka vezetésével negyvenezer ember, akiknek I. (Habsburg) Lipót király (1657-1705) még a török támadás kezdetén, 1690. április 6-án kelt felhívásában törökellenes felkelésre szólította fel a bálkáni népeket, és cserébe saját, elsősorban egyházi igazgatásukban és vezetésükben maradhatnak.[15] A hazánkba menekült rácok ez utóbbit a későbbiekben a magyar területre érvényes kiváltságlevélként értelmezték, és követeltek 1790-ben, majd 1848-ban önálló rác vajdaságot a Magyarország déli vidékén. A Habsburg uralkodók a rácok nagy részét a horvátországi határőrvidéken telepítették le.

Közben a II. Rákóczi Ferenc (1676-1735) vezette szabadságharc idején (1703-1711) a bécsi Habsburg-ház folytonosan gerjesztette a magyarellenes indulatokat a rácokban, a horvátokban és a szászokban, akik mindvégig a bécsi császári udvar mellett álltak. Az Erdélybe vezényelt császári hadsereg parancsnokának, Jean Luis Rabutin de Bussy grófnak az egyik csapatteste, Tige ezredes irányításával megtorló hadjáratban járt faluról falura, és 1704. március 13-én Nagyenyed alá ért. Katonáival, valamint rác és oláh martalócok segítségével megrohanta, majd felgyújtotta a várost, „lakosságát kardra hányatta, nem kegyelmezvén 'tógás diáknak', de még terhes asszonyoknak sem".[16] A labancok a híres Református-, vagy Bethlen-kollégiumot is elpusztították. A deákok hősiesen, fűzfadorongokkal felfegyverkezve védték iskolájukat, amit Jókai Mór (1825–1904) örökített meg *A nagyenyedi két fűzfa* című elbeszélésében.[17] Az ekkor elesett huszonnyolc ifjú emlékműve a Kálvária-dombon áll, a kollégium épülete mögött.[18]

Alig három év múltán, 1707. április 3-án a déli végekről háromezer rác határőr tört Kecskemétre, nyúzta-vágta annak népet, hogy végül kirabolja és fölgyújtsa a várost.[19]

[14] Makkai László: Erdély története. Budapest, 1944. Renaissance Könyvkiadóvállalat. 329. old.

[15] Sokcsevits D. – Szilágyi I. – Szilágyi K., 38–39. old.

[16] Erdély története II. köt. 1606-tól 1830-ig. Szerk. Makkai László, Szász Zoltán. Budapest, 1986. Akadémiai Kiadó. 899. old.

[17] A nagyenyedi labancdúlásról szóló „Beszély"-ét Jókai Mór a szabadságharc leverése után, 1853-ban írta, és a Délibáb című hetilapban adta ki először. Másodszor 1854-ben jelent meg az Erdélyi képek című elbeszélésgyűjteményében.

[18] Mátyás Vilmos dr.: Utazások Erdélyben. Budapest, 1986. Panoráma Kiadó, 71. old.

[19] Lásd még, Hornyik János: Kecskemét város története oklevéltárral. IV. köt. Kecskemét, 1866. 185–186. old.

Ennek borzalmait Székudvari János siratóénekben örökítette meg az utókornak, amelyet másfél évszázad múltán Hornyik János, a város történetírója adott közre. Például Pest vármegye főjegyzőjét, Gulácsi Tamást feltehetően a gyilkos had vezérei, két görögkeleti szerzetes kínozta halálra. Miután véres ortodox keresztként három vágást tettek a homlokán, a „torka vágaték". Az öreg Sáfár Pétert megkínozták, majd a mellén és a fülein puskaport gyújtottak, végül ostorral agyonverték. A város történetírója szerint a Kecskemétre tört rác határőrök, ahol „a rejtett arany és ezüst holmit fel nem találták, a háziakat megkötözve kínozták, összeverték, *újjaik közeit befűrészelték*, vagy a városon kívüli táborhelyre kihurcolván, ott *a bakó szerepére vállalkozott kalugyerek által halálra kínoztatták*".[20] A lemészároltakon kívül a város sok lakosát, előkelőket és polgárokat, öregeket, asszonyokat, lányokat, ifjakat és gyermekeket rabszíjon elhurcoltak.

Nemcsak a Kecskemétről és szerte a Magyar Alföldről tömegével elhurcolt magyar lányokat tették rác és török nemzedékek szülőanyjává, hanem a magyarság kisgyermekeiket is rác és török martalócokká nevelték. A még állatnak sem tekintett édesanyjukat pedig élő halottá tették. A rácokat a magyarságra uszító egyik császári ügynök írta le, hogy miként hurcolták el a magyar anyákat és összefogdosott gyermekeiket a népirtó rác hordák. Igaz, ezt mint bűnbánó lélek már megakarta akadályozni, de csak kétszáz gyermeket tudott megmenteni az eszéki hídnál. Ezután az embervadászok rejtett átjárókon szállították értékes zsákmányukat a Balkán zugaiba.[21] „A néphagyományban és korabeli írásokban fennmaradt annak emléke, hogy a kisgyermekeket az anyjuknak kellett vinni a rabló lovas után, s hogy engedelmesen vigye, *szőrkötéllel a nyereghez kötötték az anya átszúrt mellét*".[22] S a kecskeméti csak egy volt a Rákóczi-szabadságharc idején történt számtalan öldöklő rácjárások közül...

Az erdélyi oláh parasztlázadás 1784-ben az Erdélyi-érchegység falvaiból indult, oka, hogy a zalatnai kincstári uradalom jobbágyainak a terhei rövid idő alatt a többszörösére nőttek. Egy téves hír alapján fegyveresen, tömegével Gyulafehérvárra vonultak, hogy jelentkezzenek a jobb életet ígérő határőrségbe. Útközben legyilkolták a békéltetésre kiküldött két Zaránd vármegyei szolgabírót, majd összecsaptak a feloszlatásukra küldött vármegyei hajdúkkal. Ezzel Nicolea Horea, Ion Closca és Gheorghe Crisan vezetésével kirobbant a felkelés, amelyhez oláh jobbágyok ezrei csatlakoztak, és Zaránd vármegyén kívül hamarosan Hunyad Alsó-Fehér, sőt Arad megyére is kiterjedt. A harcba menők előtt görögkeleti papok, azaz pópák vitték a keresztet. A lázadók célpontjai a magyar uradalmak, kastélyok, a magyar lakta városok és falvak voltak. Október végén, november elején „megkezdődött az a szörnyű öldöklés, rablás, gyújtogatás, melynek során sok száz magyar ember élete és vagyona esett áldozatul. Az egykorú leírások valóban hátborzongató részleteket örökítenek meg azokról az embertelen kínzásokról, csonkításokról, melyeket az eszeveszett őrjöngéssé fajult forradalom (ti. felkelés – B. J.) lázában a

[20] Hornyik Jánost idézi: Délvidéki S. A., 97. old. – Kalugyer: görögkeleti szerzetes.

[21] Délvidéki S. A., 97–98. old.

[22] Andrásfalvy Bertalan: A magyarságkép torzulásai a világban és bennünk. Budapest, 2008. Szent György Kiadó. 29. old.

románság a magyarokon elkövetetett. Dühük a római katolikus és protestáns templomokat sem kímélte, a berendezéseket összezúzták, az épületeket felgyújtották, a papot halálra kínozták, s az oltári szentséget sárba taposva üvöltötték: most segítsen a magyarokon a magyarok Istene! Nemesek, papok mellett három bányaváros, Abrudbánya, Verespatak és Offenbánya [Aranyosbánya, valamint Brád] lakosságát is legyilkolták".[23] A magyarellenességet – ezt a korabeli hivatalos jelentések is hangsúlyozzák – jelzi az a tény is, hogy „a felkelők görög[keleti, ortodox] hitre keresztelték át az elfogott nemeseket, román legényekkel esketettek össze (kényszerrel) magyar nemesleányokat".[24] A négy említett bányavároskán kívül az oláh parasztfelkelők összesen 389 falut dúltak fel, és egyes települések teljes lakosságát kiirtották. A becslések szerint a magyar áldozatok száma több tízezerre tehető. Ezt a hatalmas vérveszteséget a dél-erdélyi magyarság soha többet nem tudta pótolni, és néhány évtized alatt az oláhok kerültek számbeli többsége a területen. A császári katonaság a felkelést 1784. december végére leverte, Horeát és Closcát 1785. februárban Gyulafehérváron kerékbe törték, Crisan a börtönben öngyilkos lett.

Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc ideje is bővelkedett magyarellenes cselekményekben, ezért csak néhányra utalunk. A Habsburg-ház, a bécsi udvar, az Erdélyben állomásozó császári katonaság és titkos-ügynökeik sora lázította fel az erdélyi oláhokat. Felfegyverzett szabadcsapatokat szerveztek, amelyek célja a magyar lakosság megfélemlítése volt. A felkelők Avram Iancu vezetésével megtervezett irtó hadjáratokat kezdtek a katonailag védtelen magyarlakta települések ellen. A magyarokat tömegével gyilkoló oláhok, illetve jellegzetes népcsoportjuk, a mócok[25] ellen a Székely Nemzetgyűlés 1848. október 15-i határozata alapján székely csapatok indultak, amelyek Radnót helységnél szétverték a Sever Axente ortodox pópa által vezetett felfegyverzett oláh paraszthadat.[26] Már az előbbi hónaptól sok-sok ezer magyar férfit, nőt, aggot, gyermeket öltek meg, fosztogattak, gyújtogattak a Habsburg-ház, a bécsi császári udvar által a magyarság ellen fondorlatos módon felbujtott oláh és móc hordák. Kisenyed 140, Boklya 30, Borosbocsárd 73, Balázsfalva környéke 400, Sárd körzete 3000 (!), Algyógy 85, Zalatna 700 (itt fegyvertelen nemzettőröket, asszonyokat és gyermekeket gyilkoltak le, miközben aludtak), Felvinc 200, Marosnagylak és környéke 100, Marosújvár 90 nemesember, Gerendkeresztúr 200, Székelykocsárd 60, Bucsesd 200 magyar áldozat. Később, 1849. májusában Abrudbányán 1000 magyart

[23] Makkai L., 464–465. old.; – A több ezer ártatlan magyar halálát kegyetlen módszerekkel kioltó oláh parasztfelkelésről írott szócikkében, a marxista történetírás szemléletét tovább képviselő „vörös" lexikon természetesen elhallgatja annak éles magyarellenességét, sőt az áldozatok becsült számát is. In. Magyar Nagylexikon Hetedik köt. [Szerk.] Akadémiai Konzult. Szerkesztőbiz., Glatz Ferenc elnök. Budapest, 1998. Magyar Nagylexikon Kiadó. 412. old. Lásd még, Hermann Róbert: Az abrudbányai tragédia. 1849. Budapest, 1999.

[24] Erdély története, II. köt. 1096–1097. old.; lásd még, Magyarország története 1686–1790. Főszerk. Ember Győző, Heckenast Gusztáv. II. köt. Budapest, 1989. Akadémiai Kiadó, 1073. old.

[25] Mócok: az Erdélyi-érchegységben és a Bihar-hegységen oláh népcsoport, amelynek elnevezése a régi hajviseletükkel – a homlokukon meghagyott hajfürttel, illetve üstökszerű hajfonatukkal – hozható összefüggésbe. A móc szó jelentése: hajtincs, üstök.

[26] Makkai L., 525. old

öltek meg, mindezeket egybevéve összesen 5378 magyart lemészároltak le az oláh/móc csapatok.[27]

A fentieken kívül csaknem teljesen kiirtották Mikeszásza falu, Radnót és környéke falvainak csaknem egész magyar lakosságát. A református vallású Magyarigen községben 176 család (!), Sárd helység közelében 42 família (kb. 210 fő), Kőrösbányán viszont a Brády család 14 tagját gyilkolták le. Például a szoptatós anya, Brády Pálné csecsemőjét élve temették el. A Barcaság délkeleti szögletében, Brassó mellett lakó *hétfalusi csángók* településeit (Háromfalu: Tatrang, Zajzon Pürkerec, Négyfalu: Bácsfalu, Türkös, Csernátfalu, Hosszúfalu) az oláh martalócok két ízben is feldúlták, és százakat megöltek. Az oláhok Erdély-szerte különös kegyetlenkedésekkel gyilkolták a magyarokat: eleven megégetés, megvakítás, földbeásás, végtagok lefűrészelése, karóba húzás, lányok és asszonyok megerőszakolása, stb.[28] A szabadságharc idején Gyulafehérvár vára osztrák kézen maradt. A Habsburg-császári tisztek itt fegyverezték fel az oláh felkelőket, és innen irányították őket az erdélyi magyarság ellen. Az ide felhurcolt magyarokat a vár sáncaiban végezték ki.[29]

A magyarirtásból bőségesen kivitte a részét Avram Iancu (1824–1872) erdélyi román politikus szabadcsapata is, aki 1848. őszén a magyar kormányzat ellen fellázította az Erdélyi-érchegységben lakó oláhokat. 1849. május elején Abrudbánya városára támadtak, és tömegmészárlást rendeztek a magyar lakosság soraiban, és közülük egyezer férfit, nőt, gyereket legyilkoltak. Később, július közepén az erre vonuló Vasvári Pál (1826–1849) egységével egy hegyszorosban összeütköztek. (Vasvári, az Országos Honvédelmi Bizottmány megbízásából „népfelvilágosító"-ként ekkor már fél éve az érchegységben tartózkodott, és előtte, 1849. január végén kezdte szervezni a később *Rákóczi* nevet viselő szabadcsapatát, amelynek a parancsnoka lett.) A márciusi ifjak közé tartozó Vasvári alakulatának a mócok hatalmas fatörzsekből csapdát állítottak, majd felülről gyilkos kőzáport zúdítottak. A küzdelemben megsebesült, több altisztje és száz embere elesett. A harcban súlyosan megsebesült Vasvári, és sok ugyancsak fogságba esett bajtársa kivégzésére mócok kegyetlen módszert eszeltek ki. A mellkasukat egy-egy kihegyezett karóval átdöfve, hosszú sorban a földhöz szegezték, és napokig otthagyták őket.[30]

A magyar szabadságharc leverése után Avram Iancut, I. (Habsburg) Ferenc József császár (1848–1916) arany érdemkereszttel tüntette ki. Ennek ellenére – miután tapasztalnia kellett, hogy a császári udvar nem teljesíti az oláh követeléseket – a mócok vezére elfeledve, szegényen, rongyokban, furulyával a kezében, elborult elmével a hegyekben bolyongott.[31] Ismerősei szerint magyar dalokat is furulyázott, amelyeket nyilván magyar iskolatársaitól és a kegyesrendi (piarista) tanáraitól tanult a kolozsvári római katolikus főgimnáziumban. Ezután Marosvásárhelyen ügyvédi vizsgát tett. Élete utolsó évtizedében „Janku bácsi"-t

[27] Klausenburg von Hilda: Magyarellenes atrocitások Erdélyben és Romániában 1784–1956. Az Interneten megtalálható: http://www.corvinuslibrary.com/roman/klausen.pdf

[28] Kosztin Á., 43–50. old.

[29] Mátyás V., 73. old.

[30] Kosztin Á., 50. old.

[31] Lásd még, Mikó Imre: A csendes Petőfi utca. Kolozsvár-Napoca, 1978. Dacia Könyvkiadó, 9–13. old.

magyar családok táplálták élelemmel, és Kőrösbányán halt meg. A mócok vezére, Avram Iancu nevét napjainkban két település is viseli Romániában: az egyik a szülőfaluja (Felsővidra) Fehér (hajdan: Alsó-Fehér vármegye), a másik (a volt Keményfok község) *Bihar* megyében. Egészalakos szobrát egy magas kőoszlopon 1993. december első napján, az Erdély elszakítását kimondó gyulafehérvári gyűlés 75. évfordulóján avatták fel Kolozsváron a róla elnevezett (a volt *Bocskai*) téren. Marosvásárhelyen a lovas-szobrát állították fel, csapatai egyik legkegyetlenebb mészárlásának helyszínén, Abrudbányán viszont a mellszobrát helyezték el központi helyen. Arcképét 1992-ben az 5000 lejes román bankjegyre nyomták, az újonnan kibocsátott papírpénzeknél azonban elhagyták.

A legnagyobb pusztítást Avram Iancu szabadcsapataitól Nagyenyed, az akkori Erdély egyik legfontosabb szellemi központja szenvedte el. Az Avram Iancu vezetésével a magyarokat tömegesem irtó oláh szabadcsapatok elől Alsó-Fehér vármegye számos településéről összesen kb. négyezer magyar – főként nők, gyerekek, öregek, betegek – menekült Nagyenyedre, hiszen a hadra fogható férfiak a honvédségben küzdöttek. Így érkezett el 1849. január 8. éjszakája. A várostól öt km-re, a Csombord helységben táborozó Axente Sever és Prodan Simion pópák feleskették a 8000–9000 fős csapatukat, és Nagyenyedre indultak. Betörtek a városba, felgyújtották a házakat, és megkezdődött az öldöklés, a rablás, fosztogatás. Akit nem vertek agyon a saját otthonában, vagy nem szenvedett azonnal borzalmas tűzhalált, rémülten menekült az utcára hiányos öltözetben a mínusz 20 fokos hidegben. A mócok vadállati kegyetlenséggel, lándzsákkal, puskákkal gyilkolták a védtelen magyarokat, amely másnap január 9-én és 10-én is folytatódott, ekkor érte el tetőpontját. Az öldöklés a csak 17-én fejeződött be. A magyarirtásnak 900–1000 áldozata volt, és legalább ugyanennyien fagytak halálra a kemény hidegben. Az agyonvertek, legyilkoltak, kibelezettek földi maradványait a várfal előtti sáncba, illetve a korábban mészégetőnek használt gödrökbe hányták. A tűzvészben és az esztelen rombolásban elpusztult a református püspökség levéltára, összes épülete, gyűjteményei, kollégiuma, annak értékes könyvtára és múzeuma, számos pótolhatatlan történelmi ereklye. A nagyenyedi várfal külső felén, a főbejárattól jobbra, a Bethlen-kollégium oldalszárnyával szemben a falban egy jelentéktelen emléktábla látható a következő titokzatos szöveggel: „1849. január 8." Az emlékjel tövénél közel ezer nagyenyedi magyar mártír nyugszik.[32] A város elpusztítása urán az oláh felkelők Hari, Nagylak, Borosbenedek és Jára községekben újabb magyarirtásokat hajtottak végre.

A magyarság ellen elkövetett mészárlások miatt román részről a mai napig nem kértek bocsánatot. Sőt, 1993-ban az elkövetett szörnyűségeket irányító Axente Sever pópának, a bűntettek színhelyén, Nagyenyeden szobrot állítottak. Ez utóbbi tényhez nem kell megjegyzéseket fűznünk...

Több mint három évtizeddel korábban, a kezdetben a helyi zsarnok, a Belgrádban székelő Szulejmán pasa uralma ellen kitört 1815. évi második szerb felkelés után, a török kormányzat Oroszország diplomáciai nyomása miatt, megegyezésre törekedett. A mozgalom vezére, Milos Obrenovics megállapodást kötött a pasával, mely szerint a pasalik területe autonómiát kap, és az

[32] Makkai L., 526. old.; Mátyás V., 70. old.;

adókat is a rácok hatóságai szedhetik be. Ez a korlátozott jogkörű Szerb Fejedelemség (Кнежевина Србија) voltaképpen az ellenfeleivel folyamatosan keményen leszámoló Obrenovics személyes önkényuralmát jelentette, akit a nemzetgyűlés 1817-ben választott fejedelemmé.[33] A korabeli hazai köztudat ezután kezdett különbséget tenni: a hazánkba települteket – mint évszázadok óta – továbbra is rácnak (Рац), a fejedelemségben élőket viszont *szerb*nek (Србин), azaz *szerviá*nnak, azaz szerbiainak kezdte nevezni.

A magyarországi rácok egy része eleinte üdvözölte az 1848-as forradalmat, többségük azonban egy különálló, magyar- és németlakta (!) területeket is magába foglaló szerb vajdaság létrehozását, valamint a határőrvidék felszámolását követelte. A szerb fejedelemségből érkezett nacionalista ügynökök hangulatkeltése, bujtogatása tovább növelte a szerb nemzeti igények feszítőerejét. Az egyházi önkormányzat keretein belül, az észak-szerémségi Karlócán az 1848. május 13–15-én tartott nemzetgyűlésen Josif Rajacsics érseket pátriárkává, Josip Supljikác határőrvidéki ezredest szerb vajdává választották. Itt határozatba foglalták, hogy követelik egy rác vajdaság (Српска Војводина) felállítását „az osztrák [Habsburg-]ház alatt, a magyar korona közös kötelékében, a következő magyarországi területekből: *Szerémség* a határőrvidékkel; *Baranya*; *Bácska* a Becsei-, valamint a Duna és a Tisza torkolatvidékén elhelyezkedő Sajkás Kerülettel; *Temesköz* a határőrvidékkel és a Kikindai Kerülettel. S az így létrehozott vajdaság politikai alapon szövetségre lép a *Háromegy Királyság*gal.[34] Egy júniusi katonai jelentés már 16 ezer fős szerémségi és Sajkás kerületi rác lázadó seregről számolt be, és Karlóca, valamint az ún. *Nagy Római Sánc* körzetében táborozott, és csak horvátországi és szerbiai segítségre várt, hogy támadást indítson. A Habsburgházhoz hű Rajacsics élesen szembefordult a forradalmi magyar kormánnyal, miután az elutasította a túlzónak ítélt követeléseket. Ezt követően kitört a délvidéki rác felkelés, amelybe kb. 10 ezer, a szerb fejedelemségből érkezett önkéntes, azaz szerviánus is bekapcsolódott, akik onnan nagy anyagi támogatást is kaptak.

A magyar kormány hadügyminisztere, Mészáros Lázár (1796–1858) parancsot adott a rác táborok felszámolására. Pétervárадról június 12-én egy kb. 1100 fős magyar katonai egységet indítottak Karlócára, s az összecsapásban mindkét fél több halottat vesztett. Ezzel kitört a délvidéki rác-magyar háború. Ugyanezen a napon Szemere Bertalan (1812–1869) belügyminiszter statáriumot rendelt el az ország egész területén. A karlócai csata utáni tíznapos fegyverszünet idején azonban a szerb fejedelemségből érkezett önkéntesekkel, a szerviensek száma 20 ezer főre nőtt. Ezáltal a felkelőknek sikerült a helyzetüket megerősíteni a Szerémségben és a Duna mentén, valamint a Bácskában. Itt az Újvidék-Szenttamás-Ferenc-csatorna-Tisza folyása által határolt négyszöget ellenőrizték, miközben Pétervárad és erődítménye továbbra is magyar kézen maradt. Újvidéken június 26-án 250-

[33] Niederhauser Emil: Nemzeti megújulási mozgalmak Kelet-Európában. Budapest, 1997. Akadémiai Kiadó, 100–110. old.

[34] Sokcsevits D. – Szilágyi I. – Szilágyi K., 66. old. – Háromegy Királyságnak (latinul: Regna Tripartita Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae) nevezték időnként egybefogva a Magyar Szent Korona országai társállamát, Horvát-Szlavónországot, valamint Dalmácia tartományt. Ez a szemlélet különösen a 19.században vált erőssé, amikor a három tartomány egyesítésével létrehozandó önálló horvát állam lehetősége felmerült.

500 magyar áldozata volt a rác vérengzésnek.A rácok a Bánság délnyugati sarkában is kiépítettek katonai állásokat. Itt, Oláhszentmihály községben július első napján 250–500, illetve a közeli Vajkóc faluban július 8-án ugyanennyi magyart megöltek a martalócok. Július 14-én a magyar hadsereg eredménytelenül megostromolta Bácsszenttamást, a „Ráceröd"-öt ('Szrbobran'), a mezővárosban ekkor a 8000 rác és 3500 magyar élt. Ugyanezen a napon a felbőszült helyi martalócok rátámadtak a védtelen magyarokra, és iszonyú népirtást hajtottak végre soraikban, amelyet Madarász József (1814–1915) országgyűlési képviselő így örökített meg a naplójában: „a rácok Szenttamáson minden magyart, a csecsemőkkel együtt lekoncoltak".[35] Mivel a magyarok egy része korábban elmenekült a helységből, kb. 2500 fő lehetett a bestiális kegyetlenséggel legyilkolt szenttamási magyarok száma, más adat szerint akár 4000 fő. Közülük legalább ezer gyermekkorú, illetve idős ember volt. A Szenttamás közelében fekvő [Tisza]Földvár községbe július 18-án bevonuló magyar katonák 37 levágott gyermekfejet találtak a katolikus templomban. A településen a megölt magyarok száma ezerkétezer főre becsülhető. Nem véletlen, hogy másnap július 19-én Szemere Bertalan belügyminiszter rendeletet adott ki arról, hogy a délvidéki vármegyékben hadi törvényszékeket kell felállítani.

Augusztus elején már 22 ezer fős magyar haderő állomásozott Verbász, Óbecse és Nagybecskerek körzetében, azonban e tekintélyes katonai erő Bechtold Philllip altábornagy hadvezetésének tétova – mint később kiderült: áruló – magatartása miatt csak arra volt elegendő, hogy a rác csapatok előrenyomulását megállítsa, de a gyors rajtaütésekre nem volt képes kellő erővel válaszolni. Augusztus 19-én, majd szeptember 21-én is, a magyar csapatok sikertelenül ostromolták Szenttamást, az utóbbi támadást egyébként Mészáros Lázár, mint a déli magyar tábor főparancsnoka vezette. Eközben Kiss Ernő ezredes (1799–1849) és a Vetter Antal alezredes (1803–1882) csapatai szeptember 2-án a bánsági Perlasz helységben bevették a rác felkelők erősségét. Októbertől Habsburg-császári parancsra, Joszip Jellasics (1801–1859) Magyarország teljhatalmú királyi biztosa és a magyarországi császári-királyi hadsereg főparancsnoka alá rendelték a rác felkelőcsapatokat, amelyek zöme beolvadt a császári alakulatokba. 1848 őszén és telén már ebben a felállásban folytatódtak a harcok, elsősorban a Bánság nyugati felén s a Temesközben, megújuló magyar támadásokkal.

Az újesztendő elején, 1849. januárban a szerb és a császári erők ellentámadásban elfoglalják Nagybecskerek, Versec, majd Fehértemplom, Óbecse, Verbász, Kula, februárban Zombor és Nagykikinda helységeket. A harcok során a rác csapatok rabolnak, fosztogatnak, sok száz magyart legyilkoltak: Verbászon január 21. és március 31. között 250–500 közötti, Bácstopolyán január 30-án ugyanennyi magyart öltek meg. Február 2. és március 3-a között például Zentán 2000–2800 között volt a lemészárolt magyarok száma, a pontos adatok nem ismertek.[36] Más adatok 4-8 ezer magyar legyilkolásáról szólnak.[37] A délvidéki magyar erők élére március 15-én Perczel Mórt (1811-1899) nevezték ki, aki először a

[35] Madarász József: Emlékirataim. 1831–1881. Budapest, 1883. 137. old.

[36] Vikman Zsuzsa: A zentai emberfejkoszorú. In. http:www.corvinuslibrary.com/szerb/zenta.doc

[37] A további áldozatok becsült számát is lásd Délvidéki S. A., könyvének borító-térképén

Szeged környékét foglalta vissza, mert megsemmisítette az Ókanizsán és Zentán álló rác táborokat. Április 3-án megtámadta a „rácerődöt", Szenttamást, és véres harcok után bevette. Ezután április 7-én az ún. Nagy Római Sáncot is, de a Titeli-fennsíkot már nem tudta, az a rác felkelők kezén maradt. A szabadságharc utolsó hónapjaiban tovább folytatódtak a délvidéki harcok magyar győzelmekkel és kudarcokkal.[38] Több ezer katonai, és ugyancsak több ezer polgári áldozattal, az utóbbiak jelentős részével a rác felkelők végeztek. Rajtuk kívül 8000 és 16 000 fő között becsülhető a rácjárások által kiirtott délvidéki magyarok száma, mindeközben a martalócok kifosztották és felégették a délvidéki magyarlakta helységek többségét.

Végül összegzésül: a kölcsönösség, a szomszédsági viszony javítása, a megbékélés érdekében a 21. század elején joggal elvárható, hogy a szerb és román történetírás képviselői végre szembenézzenek nemzetük valódi múltjával. A saját szemszögükből tárgyilagosan tárják fel a több évszázados rác-, illetve oláhjárások magyarirtásának okait, körülményeit és máig tartó következményeit.

Zarándokok a Csonthalomnál, Bácsföldvár határában

[38] A hadműveletekről lásd részletesen, Hermann Róbert: 1848–1849. A szabadságharc hadtörténete. Budapest, 2001.

Cservenka (Bács-Bodrog vármegye) telepítési térképe (Kis József hadmérnök munkája) Magyar Országos Levéltár, Térképtár, Kamarai térképek, S 11, No 1183